

Zaka Noémi Maja

joghallgató (PTE-ÁJK), az ÓNSZ Elméleti-történeti Tagozatának tagja

A gyermek meghallgatása és az értesítési kötelezettség dilemmái a gyakorlat tükrében

I. Bevezetés

Magyarországon a Központi Statisztikai Hivatal 2023. évi adatai szerint közel minden harmadik megkötött házasság válással végződik.¹ Munkám során komoly hangsúlyt szeretnék fektetni annak a helyzetnek a bemutatására, amikor ebben a felek számára lelkileg is megterhelő állapotban egy gyermek is érintett.

A gyerekek társadalmunk legebezhetőbb tagjai, emiatt kiemelkedő körültekintéssel kell eljárni minden olyan esetben, amikor jogi eljárás érdekeltjeivé válnak. A gyermeki jogok fejlődésével ma már az őket érintő eljárások egyik legfontosabb alapelve az úgynevezett „*best interest*”, ami a gyermek legfőbb érdekét teszi elsődleges szemponttá azokban a helyzetekben, amikor az őket érintő kérdésekben kell dönteni.²

Tanulmányom fókuszában a gyermek helyzete áll a bontóperek és a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése iránti perek esetében. Az 1989. november 20-án az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése által elfogadott Gyermek Jogairól Szóló Egyezmény (a továbbiakban: Gyermekjogi Egyezmény), amelyet hazánk az 1991. évi LXIV. törvénnyel³ ratifikált, nemzetközi szinten deklarálja a gyermek perbeli meghallgatásának jogát.⁴ A Gyermekjogi Egyezmény kimondja, hogy „*az ítélőképessége birtokában lévő gyermeknek biztosítani kell a véleménynyilvánítás jogát az őt érintő kérdésekben.*”⁵

A házassági és szülői felelősségi ügyekben a joghatóságról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a gyermekek jogellenes külföldre viteléről szóló Európai Unió Tanácsa által elfogadott 2019/1111 rendelet (továbbiakban: Brüsszel IIb. rendelet) 2022. augusztus 1-jétől hatályos.⁶ A Brüsszel IIb. rendelet egy új jogintézményt vezetett be a tagállamokban, amelyek

¹ Központi Statisztikai Hivatal 2022.11.19. Válások főbb mutatói. https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0019.html (2025. 06. 16.).

² Molnár Sarolta: Brüsszel IIb rendelet: A gyermek érdeke elsődlegességének érvényesülése – különös figyelemmel a meghallgatásra. *Iustum Aequum Salutare*. XIX. 2023/3. sz. 30. o.

³ A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény.

⁴ Darnó Sára: A gyermek meghallgatása a családjogi perekben – interjúk alapján, különös tekintettel a jogalkalmazási eltérésekre. *Családi Jog* 2017/4. sz. 20. o.

⁵ 1989. évi gyermek jogairól szóló egyezmény, 1577 UNTS 3, 12. cikk.

⁶ A házassági és szülői felelősségi ügyekben a joghatóságról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a gyermekek jogellenes külföldre viteléről (továbbiakban: Brüsszel IIb. rendelet) szóló Európai Unió Tanácsa által elfogadott 2019/1111 rendelet.

lényege a bíró értesítési kötelezettsége a gyermek felé az őt érintő eljárásokban. A rendelet 21. cikke szól a gyermekek véleménynyilvánításhoz való jogáról, amely kibővült az értesítési kötelezettségről szóló szabállyal, új kihívás elé állítva a jogalkalmazó szerveket. Ezt az új jogintézményt kívánom a későbbiekben vizsgálni, kitérve az értesítendő gyermekek körére, magára az értesítés formájára, valamint arra, hogy miként halad ennek a gyakorlatban történő megvalósulása, mennyire sikerült ez idő alatt egységesen kialakítani ezt az újfajta gyakorlatot.

Kutatásom során bemutatom a gyermek meghallgatására és az értesítési kötelezettségre vonatkozó jogszabályi környezetet, vizsgálom a szakirodalom álláspontját, valamint empirikus kutatás keretében két családjogi ügyekkel foglalkozó, vidéki bíróval készített interjú alapján törekszem feltárni a joggyakorlatot.

II.1. Normatív környezet

II.1.1. Regionális szabályok

Ahhoz, hogy teljes képet kapjunk a hazai szabályozásról, elsőként meg kell vizsgálni a regionális hátteret, amely ebben az esetben a 2022. augusztus 1-jétől hatályos Brüsszel IIb. rendelet. Ennek célja a gyermek érdekének még erőteljesebb megvalósulása a házassági és szülői felelősségi ügyekben.

A rendelet a 21. cikkében rendelkezik a gyermek véleménynyilvánításhoz való jogáról, amely kimondja, hogy *„a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy az ítélőképessége birtokában lévő gyermek valódi és tényleges lehetőséget kapjon arra, hogy az eljárás alatt akár közvetlenül, akár képviselőn vagy megfelelő szervezen keresztül szabadon kifejezhesse véleményét. A cikk (2) bekezdése azt is lefekteti, hogy a gyermek véleményét korára és érettségi fokára figyelemmel kellően tekintetbe kell venni.”*⁷

Ez a megfogalmazás lényegében azonos a Gyermekjogi Egyezmény 12. cikkével. Az újdonság azonban a Brüsszel IIb. rendeletben az, hogy a határozat végrehajtását a bíróság meg is tagadhatja, amennyiben a gyermek számára tényleges lehetőséget nem biztosítottak a véleményének kifejezésére. Ezt a rendelet 39. cikke fekteti le két kivétellel, amelyek a gyermek vagyonát érintő ügyek, valamint a nyomós indokkal alátámasztott sürgős ügyek.⁸

A meghallgatás biztosítására szolgál a rendeletben megjelenő új kifejezés, amely szerint a gyermeknek „valódi és tényleges” lehetőséget kell adni véleményének kifejtésére, ennek ellenére továbbra is fennáll az az alternatíva, hogy a gyermek nemcsak közvetlenül, hanem képviselő útján is meghallgatható.⁹

⁷ A házassági és szülői felelősségi ügyekben a joghatóságról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a gyermekek jogellenes külföldre viteléről szóló Európai Unió Tanácsa által elfogadott 2019/1111 rendelet (továbbiakban: Brüsszel IIb. rendelet) rendelet 21. cikk.

⁸ Brüsszel IIb. rendelet 39. cikk.

⁹ Molnár: i. m. 8. o.

A Brüsszel IIa rendeletről eltérően az új jogszabály már a gyermek meghallgatását általánosan tartalmazza, nem csak egyes eljárásokat megjelölve, ezzel is előtérbe helyezve a gyermek érdekét. Fontos, hogy a szülők és a gyermek érdeke között biztosított legyen a megfelelő egyensúly,¹⁰ ám a „best interest” elve alapján a gyermek érdeke az elsődleges.

II.1.2. Hazai jogi szabályozás

Magyarországon a 2022. augusztus 1. napjától indult eljárásokra a szülői felelősséget érintő nemzetközi igazságügyi együttműködésről szóló 2021. évi LXII. törvény (a továbbiakban: 2021. évi LXII. törvény)¹¹ elnevezéssel harmonizált jogszabály alkalmazása irányadó. Ennek a 47. §-a a következőképpen módosította a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) szülői felügyelet gyakorlásának rendezése és a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése iránti per meghallgatásról szóló szakaszát: *„A bíróságnak az eljárása során – elháríthatatlan akadály esetét kivéve – mindkét szülőt meg kell hallgatnia és értesítenie kell az ítélőképessége birtokában lévő gyermeket a nyilatkozattétel lehetőségéről. Ha a gyermek a meghallgatását maga kéri, vagy, ha azt a bíróság kérelem hiányában is indokoltnak tartja, a bíróság a gyermeket közvetlenül, vagy szakértő útján meghallgatja. Ha a gyermek a tizennegyedik életévét betöltötte, szülői felügyeletére és elhelyezésére vonatkozó döntés egyetértésével hozható, kivéve, ha a gyermek választása fejlődését veszélyezteteti.”*¹²

Látható, hogy a meghallgatás feltételeként a jogszabály nem a kort és érettséget jelöli meg, hanem az ítélőképesség fennállását, ennek ellenére a tagállami szabályozásokban eltérő módszer jelenik meg, az eljárási jogok egy része korhatárhoz köti a gyermek meghallgatását. Míg Bulgáriában és Romániában 10, addig Finnországban 15 éves kornál jelölik meg a határt a törvények, de példának okáért Horvátországban, Lengyelországban és Franciaországban hazánkhoz hasonlóan nincs életkorhoz kötve a meghallgatás.¹³

Egyes tagállamokban tehát korhatárhoz kötöttség valósul meg, máshol pedig esetenként vizsgálják a gyermek belátási képességét, érettségét és megértését. Míg a korhatár meghatározásával egy objektív, kiszámítható rendszer érvényesül, addig abban az esetben, ha a gyermek belátási képességét vizsgálva döntjük el, lehetőséget kap-e a meghallgatásra, minden gyermek számára biztosított véleményének kifejtése. Létezik a két rendszer kombinációjából álló megoldás is, amely bár meghatároz egy törvényes korhatárt, fenntartja azt a lehetőséget, hogy ennél fiatalabb gyermek is kérelmezhesse meghallgatását.¹⁴

¹⁰ Molnár: i. m. 7. o.

¹¹ A szülői felelősséget érintő nemzetközi igazságügyi együttműködésről szóló 2021. évi LXII. törvény (a továbbiakban: 2021. évi LXII. törvény).

¹² A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 4:71. § (4) bekezdés.

¹³ Molnár: i. m. 8. o.

¹⁴ Tóth Barbara: A kiskorú személyek és a polgári igazságszolgáltatás kapcsolata. Miskolci Jogi Szemle 2021/5. sz. 624. o.

Egy esetben valósul meg az életkorhoz kötöttség kitétele, ez pedig a törvényszövegben is megjelenő 14. életévét betöltött gyermek helyzeténél látható. Ebben a helyzetben a szülői felügyeletére és elhelyezésére vonatkozó döntés a gyermek egyetértésével hozható meg, ez alól egyetlen kivétel van: ha döntése saját fejlődését veszélyeztetné.¹⁵

A gyermek meghallgatása a magyar joggyakorlatban elsősorban a szülői felügyeleti jog rendezése iránti perekben jelenik meg, ám találkozhatunk vele az örökbefogadás és a gyámság kérdésében is. A Ptk. mellett meg kell említeni a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvényt, amelynek alapelvei között ugyancsak megjelenik a már számtalanszor említett gyermek mindenek felett álló érdeke. Emellett a törvény rendelkezik többek közt a gyermek véleménynyilvánításhoz való jogáról, arról, hogy *„ezen jogokról tájékoztatást kapjon és érvényesíthesse őket, hogy személyét és vagyonát érintő kérdésekben közvetlenül vagy más módon meghallgassák, valamint, hogy véleményét korára, egészségi állapotára és fejlettségi szintjére tekintettel figyelembe vegyék.”*¹⁶

Látható tehát, hogy több jogszabály is rendelkezik a gyermek véleménynyilvánításhoz való jogáról és meghallgatásáról, a fogalmi elemek pedig minden esetben változatlanok. A továbbiakban ezeket kívánom kifejtetni az ítélőképessége birtokában lévő gyermek fogalmának a kivételével, amelyre egy külön kitekintést szentelek.

Elsőként ki kell térni az értesítési kötelezettségre, amely a Brüsszel IIb. és ennél fogva a Ptk. egyik újfajta rendelkezése. Eszerint a bíróságnak az ítélőképessége birtokában lévő gyermeket értesítenie kell a nyilatkozattétel lehetőségéről. Ez a gyakorlatban többféle kérdést is felvet, amelyek közül még nem sikerült az összesre egységes megoldást találni. Ilyen maga az ítélőképes gyermek fogalma, az értesítés formája, tartalma és ideje is.

A gyermeket a jogszabály szerint kérelme, valamint a bíró véleménye alapján lehet meghallgatni. A bírónak mérlegelnie kell, hogy mennyire látja szükségesnek a meghallgatást, amennyiben úgy gondolja, hogy a szülők képesek a gyermekük érdekét előtérbe helyezni, és rá tekintettel egyezséget kötni, a gyermeket nem teszik ki a meghallgatásnak. Ahhoz, hogy a kiskorú ki tudja fejezni a meghallgatása iránti vágyát, elengedhetetlen, hogy szülei megfelelő tájékoztatásban részesítsék, ám ez a gyakorlatban nem mindig valósult meg, emiatt vált szükségessé, hogy jogszabály írja elő a bíró általi tájékoztatást.

Arról, hogy a meghallgatást közvetlenül a bíró vagy szakértő végezze el, a bíró jogosult dönteni. Bár a gyermek kifejezheti kívánságát afelől, hogy kinek szeretne nyilatkozni, az eljáró bíró ehhez nincs kötve, ez is mérlegelési jogkörébe tartozik. Eltérő a gyermekek meglátása a meghallgatást végző személy tekintetében, míg egyesek azt részesítenék előnyben, hogy szakértő

¹⁵ Ptk. 4:171. § (4) bekezdés.

¹⁶ A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 8. § (1) bekezdés.

előtt nyilatkozzanak, aki ezt a véleményt továbbítja a bírónak, addig mások azt látják megfelelőnek, hogy a végső döntést hozó személy – vagyis a bíró – előtt fejthessék ki álláspontjukat.¹⁷

Figyelembe kell venni azt is, hogy a gyermek mutat-e bármilyen traumára utaló jelet, amennyiben feszült vagy szorong, a pszichológus szakértők szerint szerencsésebb, ha szakértő hallgatja meg. Igaz, hogy a bírának is egyre több lehetőségük van különböző továbbképzéseken részt venni – amelyek kifejezetten a gyermekekkel való érintkezést kívánják fejleszteni –, ezek nem kötelezők, így kedvezőbb lehet, ha olyan személy végzi a meghallgatást, aki biztosan helyén tudja kezelni a gyermeket érintő érzelmi nehézségeket.¹⁸

Lehetőség van írásbeli és szóbeli meghallgatásra, amelynek módjáról szükséges a gyerekkel való egyeztetés. Ennek eldöntésében figyelembe kell venni a gyermek személyiségjegyeit, így például egy visszahúzódó gyermek esetében előnyösebb lehet az írásbeli meghallgatás, amennyiben megfelelő érettségi szintet és kommunikációs készségeket mutat.¹⁹

A meghallgatás tekintetében szükségesnek bizonyul kitérni a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényben (továbbiakban: Pp.) rögzített eljárásjogi szabályokra is. A Pp. a kiskorú gyermek számára érdekeltként történő meghallgatása esetén indokolt esetben hivatalból ügygondnokot rendel, valamint meghallgatása a felek és képviselőik távollétében is megvalósulhat.²⁰ A jogszabály különbséget tesz a 14. életévet be nem töltött és betöltött gyermek értesítése tekintetében, míg a 14. életévet be nem töltött gyermeket törvényes képviselője útján, e korhatárt elérő kiskorút pedig személyesen idézi a bíróság, törvényes képviselője külön értesítésével.²¹

A (3) bekezdés rendelkezik a meghallgatás körülményeiről, amely alapján „*megfelelő légkörben, a gyermek korára és érettségére figyelemmel, számára érthető módon kell megförténnie.*”²² A meghallgatás a gyermekhez történő személyes kérdések feltételével kezdődik, majd tájékoztatják, hogy a valóságnak megfelelően kell elmondania előadását, valamint arról is, hogy a nyilatkozattételt és a válaszadást megtagadhatja. A valóságnak megfelelő nyilatkozattételre vonatkozó tájékoztatás a korábbi igazmondási kötelezettségre való felhívás helyett jól mutatja, hogy a gyermek az eljárásban érdekeltként vesz részt.²³

A kiskorú meghallgatását a bírói tanács elnöke végzi, aki határoz a kiskorúhoz intézett kérdések megengedhetősége felől. A gyermekhez intézhet kérdéseket az ügygondnok, valamint a felek is indítványozhatnak abban az esetben, ha meghallgatás távollétükben történik.²⁴

¹⁷ Tóth: i. m. 625. o.

¹⁸ Darnó: i. m. 22. o.

¹⁹ Tóth: i. m. 625. o.

²⁰ A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (továbbiakban: Pp.) 473. § (1) bekezdés.

²¹ Pp. 473. § (2) bekezdés.

²² Pp. 473. § (3) bekezdés.

²³ Tóth: i. m. 626. o.

²⁴ Pp. 473. § (4) bekezdés.

II.2. A gyermek meghallgatása a gyakorlatban

A jogszabályi környezet ismertetése után kitérnék néhány mondatban a joggyakorlat bemutatására, amelyhez segítségül szolgált számomra két vidéki, családjogi ügyekkel is foglalkozó bíróval készített beszélgetés.

A gyermek meghallgatásának fontossága ma már nem vitatott, a jogalkotó lefektette a fentiekben említett törvények szövegében az elméleti alapokat, ám a jogalkalmazókra hárul az a feladat, hogy ezt az eljárási cselekményt minél hatékonyabban, a gyermekek kíméletével hajtsák végre. Számos kérdés felmerülhet a gyakorlatban megvalósuló meghallgatásokkal kapcsolatban, vegyük például azt, hogy mennyire befolyásolják ilyenkor a szülők gyermeküket, mi a meghallgatás legjobb módja, és hogyan tudják a bírák a legeredményesebben megvalósítani, majd felhasználni a meghallgatáson elhangzottakat.

A gyermek meghallgatása során a bírónak figyelembe kell vennie a gyermek életkorát, valamint személyiségjegyeit, ez alapján kialakítani a megfelelő közeget, amelyben a kiskorú érzi, hogy szabadon elmondhatja véleményét. Fiatalabb, 6-8 éves kisiskolásoknál gyakran az erre a célra kialakított gyermekmeghallgató szobában kerül sor a nyilatkozattételre, ahol a játékok közé csempészi be a bíró a kérdéseit. Kamasz gyermekek tekintetében fontos szempont lehet, hogy megadjuk nekik a választás lehetőségét a helyszín kiválasztásában, amely lehet egy park, egy tér, a bíró irodája vagy akár a bírói pulpitus is.

A bíró feladata, hogy olyan hangulatot alakítson ki a meghallgatás során, amelyből érezhető, hogy ez nem egy kérdezz-felelek, hanem egy kötetlen beszélgetés, ahol elmondhatja a gyermek gondolatait, érzéseit. Kisebb gyermekeknél hatékony módszert jelenthet a játékos metódusok alkalmazása, mint például a képmesélő, történetmesélő megoldások, vagy akár egy társasjáték használata. Idősebb gyerekeknél már a spontán beszélgetések jelentik a célravezetőbb megoldást. A család hétköznapijaira vonatkozó kérdések segíthetik annak megítélését a bíró számára, hogy a gyermek melyik szülővel ápol közelebbi kapcsolatot, ki az, aki segíti őt a tanulásban, tisztában van a gyermek kötelezettségeivel az iskolában, jobban részt vesz a napjaiban.

A meghallgatás során a bírón kívül csak a gyermek, valamint szükség esetén az ügygondnok van jelen, ám a gyermek által elmondottakat a szülők előtt nem lehet elhallgatni. Erre a bírónak rá kell mutatnia a gyermek számára, azt is kiemelve, hogy csak arra válaszol, amire szeretne. A gyermek által elmondottakat jegyzőkönyvezni kell, erre nincs egységes módszer, van, aki egységes szöveggént teszi ezt meg, míg mások a feltett kérdést és a rá adott választ jegyzőkönyvezik.

Gyakran találkozunk a bírák azzal a problémával, hogy a szülők „kihasználják” a meghallgatás lehetőségét, arra használják, hogy saját kívánságaik érvényesüljenek a gyermek által elmondottak

segítségével. Ez fiatalabb gyermekek esetében könnyebben kiszűrhető, míg a nagyobbaknál a gyermek választása és a válaszai közötti ellentmondásokból lehet sejteni a szülői befolyásolást.

A meghallgatás végén a legfontosabb a feloldás, amely során a bíró elmagyarázza a gyermeknek, hogy a döntés a bíró kezében van, és a meghallgatás arra szolgált, hogy a döntés során ezt is figyelembe lehessen venni. A gyermek véleménye egy a bizonyítékok sorában, viszont a tizennegyedik életévét betöltött kiskorú véleményét csak akkor lehet figyelmen kívül hagyni, ha az a hosszútávú érdekeivel ellentétes.

A szülői felügyelettel kapcsolatos perekben megvalósuló meghallgatás arányáról statisztikai adatok nincsenek, ám a kritikusabb megítélésű ügyekben általában elvárás a gyermek meghallgatása. Abban az esetben lehet ez igazán jelentős, amikor a lefolytatott bizonyítás alapján mindkét szülő egyaránt alkalmas, vagy hasonlóképpen kevésbé alkalmas a gyermek nevelésére. Tekintve, hogy ezek a legnehezebb döntések, ezekben az esetekben különösen fontos a gyermek véleménye. A szülők egyezsége esetén a gyermek meghallgatása nem jellemző és nem is szükséges a gyakorlat álláspontja szerint. A gyermek ennek ellenére a jogszabály rendelkezése alapján ebben az esetben is kérheti meghallgatását, ennek lehetőségéről őt tájékoztatni kell.

Arra a kérdésre, hogy a gyermek megkönnyebbül-e a meghallgatását követően, vagy teherként éli-e meg, a joggyakorlat alapján sem lehet teljes bizonyossággal válaszolni, mivel erről a meghallgatást végző bírónak nincs visszacsatolása. Ennek ellenére elmondható, hogy már a 4-5 éves kisgyerekek – kortól és fejlettségtől függően a saját szintjükön - is átlátják, hogy a szüleik válása az ő jövőjükre is kihatással van, így a lehetőség, hogy kifejezhessék véleményüket érzelmileg kevésbé megterhelő, mint amit maga a meghallgatás okozhat.

Pozitívumai ellenére a meghallgatás nem mindig zárul eredményesen, nehézség a bírák számára, hogy első alkalommal találkoznak a gyermekkel, a gyermek nyitottsága és vele a kapcsolat felépítése kritikus pont lehet, tekintettel az idő hiányára. Ezt orvosolhatja a szülők előzetes kikérdezése a gyermekről, amely lehetőséget ad a bírónak, hogy a meghallgatás előtt egy képet kapjon róla, ez alapján tudjon közeledni hozzá.

Elmondható tehát, hogy a joggyakorlatban a gyermek meghallgatása egy jól bevált, kifejlődött eljárási cselekmény, amelyben nagy szerepe van az adott ügyben eljáró bírónak, az ő hozzáállása és kompetenciája segítségével zárulhat sikeresen a gyermek véleményének kifejtése és figyelembevétele.

II.3. Ítéltőképesége birtokában lévő gyermek fogalmának meghatározása

A gyermek meghallgatásának és az értesítési kötelezettségnek is kulcsfogalma a gyermek ítéltőképesége. Ahhoz, hogy teljesen megértsük és a legátfogóbb képet kapjuk erről a többféle

módon megfogalmazott definícióról, elsőként meg kell vizsgálnunk az ezzel összefüggésben lévő cselekvőképességre, illetve belátási képességre vonatkozó szabályokat.

Az ítélőképességgel ellentétben a cselekvőképesség egy korhatárhoz kötött ténykérdés, amelynek kezdő időpontját jogszabály rögzíti. Ez fenn is áll addig, amíg a bíróság ki nem mondja ennek korlátozását vagy kizárását,²⁵ valamint amíg el nem éri az érintett személy a jogszabály által megjelölt következő korhatárt. A cselekvőképesség szempontjából releváns két életkor a 18., valamint a 14. életév. A 18. életévét be nem töltött személy kiskorúnak számít, ez pedig azt jelenti, hogy amennyiben a későbbiekben sem korlátozzák ezt a képességét, maximum korlátozott cselekvőképességről beszélhetünk. Ahhoz, hogy egy kiskorú korlátozottan cselekvőképes legyen, el kell érnie a 14. életévét, előtte cselekvőképtelennek számít a Ptk. szerint.²⁶ Látható tehát, hogy ehhez a jogszabály nem határoz meg konkrét fogalmat, csupán az életkort megjelölve osztja be a kategóriákat.

A belátási képesség egy polgári jogi fogalom, amely a cselekvőképességgel hozható összefüggésbe, annak az alapját képezi. A belátási képesség az ember azon képessége, hogy tudata képes átfogni cselekvésének következményeit, képes előre felmérni magatartásának következményeit és ehhez igazítani magatartását. Ez a képesség határozza meg, hogy a cselekvőképesnek minősülő személy ügyei vitelére alkalmas állapotban van-e vagy sem.²⁷ A két fogalom ezek alapján szorosan összefügg, mégis különböznek abból a szempontból, hogy amíg a cselekvőképesség meghatározása egy ténykérdés, addig a belátási képesség megállapítása szubjektív ismérvek alapján történik.

Ezen fogalmak áttekintése után rá is térhetünk az ítélőképességre, amely egy olyan szubjektív kategória, ami nincs korhatárhoz kötve, minden esetben egyedileg kell vizsgálni. A 49/1997. (IX. 10.) Kormányrendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról (továbbiakban: Gyer.) 2. §-a rendelkezik az ítélőképessége birtokában lévő gyermek definíciójáról, amely így hangzik: *„az a kiskorú, aki életkorának és értelmi, érzelmi fejlettségének megfelelően képes – meghallgatása során – az őt érintő tények és döntések lényegi tartalmát megérteni, várható következményeit belátni”*.

Annak ellenére, hogy a Gyer. meghatározza az ítélőképessége birtokában lévő gyermek fogalmát, a magyar szakirodalomban számos értelmezésével találkozhatunk.²⁸ Van olyan meglátás, amely szerint az önálló véleménnyel rendelkező gyermeket kell érteni a fogalom alatt, valamint olyan is, amely azt tekinti az ítélőképessége birtokában lévő gyermeknek, aki „képes arra, hogy a

²⁵ Fekete-Lupcsa Anita: Gyermek meghallgatása a polgári perekben. Jogi Fórum 13. o. [https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/fekete-lupcsa_anita_gyermek_meghallgatasa_polgari_perekben\[jogi_forum\].pdf](https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/fekete-lupcsa_anita_gyermek_meghallgatasa_polgari_perekben[jogi_forum].pdf) (2024. 04. 03.).

²⁶ Ptk. 2:10-13. §

²⁷ Boros Zsuzsa: A cselekvőképesség általános szabályai. In: 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja (szerk. Bodzási Balázs – Tőkei Balázs). Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest 2021. 87. o.

²⁸ Molnár: i. m. 6. o.

jogügylet lényegét, következményeit átlássa, véleményt formáljon, és véleményét kifejezésre juttassa.”²⁹

Utolsóként Ádámkó Viktória fogalommeghatározását szeretném kiemelni, aki szerint elhelyezésének kérdésében ítélőképes gyermek az a kiskorú, aki gondolkodásmódja és személyisége tekintetében stabil – vagy legalább kialakulóban lévő – „énmaggal” rendelkezve képes szüleit mérlegelve, önállóan és negatív befolyástól mentesen, határozott véleményt nyilvánítani elhelyezési kívánalmáról, ezáltal megalapozott és érdekeit szolgáló kérését a bíróság tudomására hozni, a bíróság gyermekelhelyezésre vonatkozó döntésének következményeit belátva és vállalva.³⁰

Meglátásom szerint a különböző fogalmak mind helytállóak, egyeznek abban a tekintetben, hogy a gyermek felé azt az elvárást állítják, hogy megértse az ügy lényegét és döntésének következményeit, valamint azt megfelelő kommunikációs készséggel ki is tudja fejezni a külvilág számára.

Jól látható, hogy a különféle megfogalmazások ellenére egy dologban egyetértenek a jogalkotók és jogalkalmazók, miszerint a korhatár nem tartozik az ítélőképessége birtokában lévő gyerek fogalmi elemei körébe. Ennek igazolására szolgál a Kúria 2019.11.298 számon publikált bírósági határozata, amelynek során egy szülői felügyelet megváltoztatása iránti perben megállapította, hogy a gyermek ítélőképességét minden esetben egyedileg kell vizsgálnia a bíróságnak, valamint, hogy az életkor nem döntő tényező a vizsgálat során.

III. A bíró értesítési kötelezettsége a nyilatkozattétel lehetőségéről

A Brüsszel IIb. rendelet – amelyet hazánkban a 2021. évi LXII. törvény harmonizált – rendelkezik a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése és a gyermek harmadik személlynél történő elhelyezése iránti perekben a gyermek meghallgatásának kérdéseiről.

A rendelet egyik újdonsága a bíró értesítési kötelezettsége a gyermek irányába a nyilatkozattétel lehetőségéről. Ez a kiegészítés Ptk. 4:171. § (4) bekezdésében jelenik meg, amely kimondja, hogy *„a bíróságnak az eljárása során – elháríthatatlan akadály esetét kivéve – mindkét szülőt meg kell hallgatnia és értesítenie kell az ítélőképessége birtokában lévő gyermeket a nyilatkozattétel lehetőségéről.”*³¹

Az értesítési kötelezettség magyar joganyagba történő beemelésében és a jogintézmény szabályainak kidolgozásában nagy szerepe volt Wopera Zsuzsannának, a családjogi szabályozás és a joggyakorlat összehangolására kinevezett egykori miniszternek. Véleménye szerint ezzel a

²⁹ Székely László: IV. Cím. II. Könyv. In: Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz 1–2. – Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez 1. (szerk. Vékás Lajos – Gárdos Péter). Wolters Kluwer, Budapest 2014. 81-82. o.

³⁰ Ádámkó Viktória: Az ítélőképessége birtokában levő gyermek véleményének meghallgatása - különös tekintettel a gyermekelhelyezésre, Családi Jog 2015/3. sz. 10-11. o.

³¹ Ptk. 4:171. § (4) bekezdés.

kiegészítéssel a meghallgatásra vonatkozó korábban hatályban lévő rendelkezéseken nem változtatott a jogalkotó, csupán beépítette a bíróságnak a nyilatkozattételre vonatkozó lehetőségről szóló értesítési kötelezettségét.³² Ennek célja az, hogy a gyermek abban az esetben is tudjon a meghallgatásának lehetőségéről, ha erről szülei őt nem tájékoztatták.

Az értesítési kötelezettség szabályait egyaránt megtalálhatjuk a hazai anyagi jogi, valamint eljárásjogi törvényeinkben, a következő fejezetekben ezek bemutatásával és két vidéki családjogi ügyekkel foglalkozó bíróval készített interjú alapján kívánom összegezni a vonatkozó rendelkezéseket. Céлом annak felderítése, hogy mennyire sikerült ennek az új jogintézménynek beépülnie a jogalkalmazók munkájába, tekintve, hogy a jogalkotó e téren számos kérdést nyitva hagyott.

III.1. Az értesítendő gyermekek köre és a törvényi megfogalmazás ellentmondása

Mint az látható, az értesítéssel kapcsolatban a törvény szövegezése az ítélőképessége birtokában lévő gyermek tekintetében fogalmazza meg az értesítés kötelezettségét.

Ez véleményem szerint olyan kérdéseket vethet fel, amelyre a gyakorlatba való betekintéssel kaphatunk választ. Honnan tudja egy bíró egy gyermekről, hogy ítélőképessége birtokában van-e anélkül, hogy akár ő, akár egy szakértő meghallgatta volna? Miként lehet legkönnyebben kiküszöbölni ezt a problémát?

Azt gondolhatnánk, hogy azt várják el az eljáró bíraktól, hogy a keresetlevél benyújtását követően, mindenféle előzetes információ nélkül eldöntsék, hogy adott esetben a gyermek ítélőképessége birtokában van-e. Ahogy arra már korábban rámutattam, a nemzetközi és hazai jogszabályok nem kötik korhatárhoz az ítélőképes gyermek meghatározását, annak fogalma a Gyer.-ben található, amellet, hogy a szakirodalomban is számos definíció került megfogalmazásra. Ez azt is jelenti, hogy minden esetben egyedileg kell vizsgálni ezt a szubjektív kategóriát, amelynek módja a gyermek meghallgatása. Ennek problémája, hogy az értesítés kronológiai sorrendben megelőzi magát a meghallgatást, így mindenképpen szükséges egy megoldás a joggyakorlatban ennek kiküszöbölésére.

A 2021. évi LXII. törvény 47. § -a módosította a Ptk. 4:171. § (4) bekezdését, amelyhez fűződő indokolás egy magyarázattal próbál szolgálni az anomália ellen. Eszerint: *„természetesen annak a ténynek a megítélése, hogy egy gyermek rendelkezik-e ítélőképességgel, végső soron csakis a meghallgatásából, a*

³² Wopera Zsuzsa: A gyermek véleményének megismerése és értesítésének aktuális kérdései a családjogi perekben. Jogászvilág. 2022. <https://jogaszvilag.hu/szakma/a-gyermek-velemenyenek-megismerese-es-ertesitenek-aktualis-kerdesei-a-csaladjogi-perekben/?hlite=gyermek+v%C3%A9lem%C3%A9ny%C3%A9nek+megismer%C3%A9se+%C3%A9rtes%C3%A9rt%C3%A9s%C3%A9nek+aktu%C3%A1lis+k%C3%A9rd%C3%A9sei+csal%C3%A1djogi+perekben> (2024. 09. 22.).

*meghallgatása után derülhet ki teljes bizonyossággal a bíróság, gyámhatóság számára (kivéve pl. az igen alacsony életkorú gyermekek, csecsemő esetében). Erre figyelemmel a lehető legszélesebb körben gondoskodni kell az érintett gyermekek értesítéséről arra nézve, hogy kérhetik meghallgatásukat. A bíróság, gyámhatóság akkor lesz olyan helyzetben, hogy ténylegesen mérlegelni tudja, hogy a gyermek ítélőképessége birtokában van-e, és hogy ebből fakadóan a gyermek nyilatkozata milyen mértékben vehető figyelembe döntése meghozatalakor, amennyiben meghallgatására ténylegesen sor kerül.*³³

A bíróságnak tehát az általános értesítési kötelezettségét a lehető legszélesebb körben kell teljesíteni a gyermekek számára, ám ténylegesen a meghallgatást követően tudnak dönteni arról, hogy adott gyermek ítélőképessége birtokában van-e. Ezzel kapcsolatban irányadó lehet véleményem szerint a szülői felelősséggel kapcsolatos bírósági eljárásokban alkalmazott gyakorlat, amely szerint a harmadik életévüket betöltött gyermekeket hallgatják meg (ez értelmi fejlettségük figyelembevételével esetenként eltérhet).³⁴

Mint látható, az értesítési kötelezettség körébe tartozó gyermekek esetében a legnagyobb kihívást a legfiatalabb gyermekek jelentik, az nem kérdés, hogy egy 10 éves kiskorúnak a bíró ki fogja küldeni a nyilatkozattétel lehetőségéről szóló levelet.

A meghallgatás során érvényesülő és a joggyakorlatban bevált hároméves korhatárt az értesítési kötelezettség kapcsán felmerülő kérdésekre vetítve úgy gondolom, irányadó lehet kialakítani egy általános nézőpontot, amely alapján az e korhatárt pár hónappal megelőző gyermekek számára küldhetnék ki a bíróságok a nyilatkozattétel lehetőségéről tájékoztató levelet. Hozzá kell azonban tenni, hogy a bíró a keresetlevél beérkezését követően küldi ki az értesítést a gyermek számára,³⁵ így esetenként a már beérkezett információk alapján kialakíthat egy előzetes képet magában arra vonatkozóan, hogy adott ügyben az érintett gyermek rendelkezhet-e ítélőképességgel. Ezek a szempontok – főleg a különösen fiatal gyermekek helyzetében – némi támpontot jelenthetnek a bíróságok számára, amikor azt mérlegelik, ki számára és milyen formában teljesítsék az értesítés kötelezettségét.

Fontos leszögezni, hogy ez az eset nem érvényesül abban a helyzetben, amikor a gyermek maga kéri meghallgatását,³⁶ valamint amikor a bíró mérlegelési jogkörét gyakorolva kérelem hiányában is indokoltnak tarja a gyermek véleményének kikérését. Az értesítési kötelezettség

³³ 2021. évi LXII. törvény indokolása.

³⁴ *Fehérné Gaál Tünde*: Gondolatok a kiskorú gyermek véleménynyilvánításának és meghallgatásának elkerülhetetlenségéről a szülői felelősséget érintő perekben – a Budapest Környéki Törvényszék és a területéhez tartozó járásbíróságok gyakorlata alapján. Szakcikk Adatbázis. Családi Jog. 2016/2.sz. 9. o.

³⁵ *Berkai Vivien*: „Anyá, apa, nekem is van véleményem!” – A gyermek véleménynyilvánításhoz való jogának biztosítása a hazai szülői felügyelet rendezése iránti perekben. In: Mailáth György Tudományos Pályázat 2023 (szerk. Kemecsei Nóra). Országos Bírósági Hivatal, Budapest 2023. 114. o.

³⁶ Uo.

legfőbb célja, hogy a gyermek abban az esetben is értesüljön meghallgatásának lehetőségéről, ha erről szülei nem tájékoztatják.

III.2. Az értesítés címzettje, formája

A házassági bontóperekben vagy szülői felügyeleti jog gyakorlása iránti perekben a gyermeket nyilatkozattétele esetén érdekelti minőségben hallgatja meg a bíróság, amellyel kapcsolatosan vizsgálni kell azt is, hogy az értesítésben ki jelenik meg címzettként.

A Ptk. ugyan leszögezi, hogy az ítélőképessége birtokában lévő gyermeket kell értesíteni,³⁷ felmerülhet a kérdés, hogy az életkorból adódóan ez ténylegesen miként valósul meg. Erre a Pp. 473. §-a ad választ, amely külön szabályozza a tizennegyedik életévet betöltött és be nem töltött kiskorú értesítését. A tizennegyedik életévét be nem töltött kiskorút törvényes képviselője útján idézi a bíróság, míg a tizennegyedik életévét betöltött gyermek esetében őt magát értesíti, azzal a kitételrel, hogy erről törvényes képviselőjének is értesítést küld.³⁸

A normaszövegből kitűnik tehát, hogy a bíró értesítési kötelezettsége a gyermek irányába áll fenn, a gyakorlatban ez még vethet fel problémákat. Mivel a tizennegyedik életévét be nem töltött gyermeknek a bíróság nem tudja az értesítést közvetlenül kézbesíteni, így fennáll annak az esélye, hogy amennyiben a szülők nem szeretnék, hogy gyermeküket bevonják az eljárásba, számára nem adják át a levelet, vagy annak tartalmát nem tisztázzák vele.

Az értesítés levél formájában érkezik ki az ügyben érintett gyermekhez, amelynél irányadó a bírák számára a gyermek életkora. Ettől függően alakítják a levél hangvételt, tekintettel arra, hogy más módon kell megszólítani egy hatévest, mint egy tizenkét éves gyermeket. Létezik egy országos szintű iránymutatás a levél tartalmi elemeiről, amelytől a bírának lehetőségük van eltérni a nyelvezet tekintetében.³⁹

Az értesítés tartalmilag kiter a szülők közötti ügy kifejtésére, a gyermek számára magyarázatot tartalmaz a küldés okára, valamint arra, hogy milyen lehetőségei vannak a meghallgatás tekintetében, arra milyen módon, mikor és hol kerülhet sor. Ismételten hangsúlyozni kell a szülők szerepét az értesítés tekintetében, mivel az ügynek ebben a szakaszában még nem tisztázódott, hogy ki gyakorolja a felügyeleti jogokat, így a bírónak mindkét fél számára értesítést kell kiküldeni a gyermeknek küldött levélről, ám az csak a szülők hozzáállásán múlik, hogy ezt hogyan kommunikálják gyermekük felé.

³⁷ Ptk. 4:171. § (4) bekezdés.

³⁸ Pp. 473. § (2) bekezdés.

³⁹ *Berké*: i. m. 135. o.

III.3. Az értesítési kötelezettség gyakorlati megvalósulása gyakorló bírák tapasztalatai alapján

Empirikus kutatásom keretében két családjogi ügyekkel foglalkozó, vidéki bíróval készített interjú elkészítésével igyekeztem betekintést kapni a gyermek meghallgatásának, valamint az értesítési kötelezettségnek a gyakorlatban megvalósuló jellegzetességeiről. Ebben a fejezetben kizárólag az értesítési kötelezettségről tanultakat fogom kifejtetni, tekintettel a jogintézmény újdonságára.

A készített interjúk során a számos kérdés feltételével próbáltam betekintést kapni erről az új jogintézményről, amelyek közül – a véleményem szerint – a legtöbb bizonytalanságot magukban hordozókra térnék ki a következőkben.

Mi is lehetett a jogalkotó célja az új jogintézmény bevezetésével? Ez önmagában elég-e arra, hogy tényleges lehetőséget biztosítson a gyermek véleményének kifejtésére? Milyen reakciókat váltott ki a jogalkalmazó szervek részéről, valamint, hogy mi is jelenti a legnagyobb kihívást az értesítési kötelezettséggel kapcsolatban számukra? Milyen formában valósul meg az értesítés és ezt a per melyik szakaszában kell kiküldeni a gyermek számára? Egységes-e a gyakorlat?

A gyermekjogok fejlődésével napjainkban már a gyermek is aktív jogalanyának számít, akinek a Gyermekjogi Egyezmény és ennek hatására a nemzeti jogok alapján is véleménye lehet az őt érintő kérdésekben, s ezt a véleményt ki is fejtheti. Az értesítési kötelezettség a gyermekbarát igazságszolgáltatás egyik lényegi eleme, melynek célja, hogy a gyermek számára valós lehetőséget teremtsen arra, hogy az őt érintő peres eljárásokban – mint a házassági bontóper, a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése iránti per és a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése iránti per – az őket érintő kérdésekben véleményt nyilváníthassanak, és ne a „fejük felett” hozzák meg az életüket jelentősen befolyásoló kérdésekről a döntést.

Az, hogy ez önmagában biztosítja-e a gyermek tényleges és valódi részvételét, vitatható, tekintve, hogy milyen szerepet játszanak a gyermek szülei az értesítés során. Sok esetben kiderül, hogy a szülők egyáltalán nem kommunikálnak gyermekükkel a válási helyzetről, ők azok, akik nem adnak lehetőséget arra, hogy gyermekük elmondhassa véleményét. Árnyalja ezt a helyzetet a gyermek személyisége, valamint a család működése is, hogy milyen módon kommunikálják egymás között a nehéz élethelyzeteket.

A jogalkalmazó szervek kötelezettsége, hogy kiküldjék az értesítést a gyermek számára a nyilatkozattétel lehetőségéről, melyben céljuk, hogy bizalmat ébresszenek a gyermekben abban a tekintetben, hogy ha el szeretné mondani véleményét, arra van lehetősége. Az értesítés kiküldése megnyitja a gyermek számára a véleménynyilvánítás alternatíváját, ám maga a meghallgatás, annak körülményei, hangvétele és biztonságos légkör szükséges ahhoz, hogy ténylegesen élhessen véleménynyilvánítási jogával.

Elmondható tehát, hogy önmagában ez az új jogszabályi rendelkezés jelenlegi formájában nem feltétlen biztosít valódi és tényleges részvételt, a bírák és a szülők helyes hozzáállása az, amely igazán szükséges a gyermek véleménynyilvánítási jogának a megvalósulásához.

Emiatt jelenthet problémát az a tény, hogy azok a bírák, akik nem szívesen hallgatták meg személyesen a gyermekeket, nem is fogadták kitörő örömmel az új jogintézmény bevezetését. Az eljáró bíró dönthet úgy a bizonyítási eljárás során, hogy igazságügyi pszichológus szakértőn keresztül hallgassák meg a gyermeket, sokan közülük élnek is ezzel a lehetőséggel a kompetencia hiányára hivatkozva. Szerencsére napjainkban már több, úgynevezett érzékenyítő képzés is rendelkezésre áll a bírának, amelyek keretében pszichológus szakértők és gyermekvédelmi szakemberek a gyermek meghallgatásának szakmai háttéréről tanítják a jogalkalmazó szervek dolgozóit.

Az értesítési kötelezettséggel összefüggő legnagyobb kihívást a gyakorlatban az ítéldőképesége birtokában lévő gyermek megítélése jelenti a bírák számára. Ahhoz, hogy ebben valós véleményt tudjanak nyilvánítani, szükséges a szülők részletes meghallgatása, a gyermek életkörülményeinek minél teljesebb körű feltárása és a gyermek meghallgatása. Itt jelent problémát az, hogy az értesítést az ítéldőképesége birtokában lévő gyermek számára szükséges kiküldeni, mivel az ügyek száma és az eljárások felesleges elhúzódásának megakadályozása miatt erre a gyakorlatban nincs lehetőség. Erre megoldást jelenthetne a vidéki bíróságokon is a specializáció az ügyek tekintetében.

Az eljárások felesleges elhúzódásának megakadályozása miatt alakult ki az a gyakorlat, miszerint a perfelvételi tárgyalásra szóló idézéssel együtt küldik ki a gyermeknek szóló értesítést. Bár a legideálisabb megoldás az lenne, ha az előzőekben leírtak szerint a felek meghallgatása és a gyermekről való kikérdezés után lehetne kiküldeni az értesítést, az országos tapasztalat szerint és a témában releváns konferenciák alkalmával elhangzottak fényében ebben sikerült egységes gyakorlatot kialakítani.

Felmerülhet a kérdés, hogy egy egyező bontóban – amely perben a jelenlegi szabályok alapján a szülők az első tárgyaláson szeretnének megállapodni, egyezséget kötni – szükséges-e értesíteni a gyermeket, ám a gyakorlat arra az álláspontra helyezkedett, hogy ebben az esetben is szükség van az értesítés kiküldésére, és szükség szerint az első tárgyaláson sort lehet keríteni a gyermek rövid meghallgatására. Erre tekintettel a szülőkkel tovább finomítható az egyezés, majd meghozható az ítélet.

A jogszabályváltozás után – a jogalkalmazók számára segítséget jelentő szakmai tanácskozás hiányában – dilemmát okozott az értesítés formája és tartalma. Rendelkezésre áll egy budapesti minta, amelyet az eljáró bírák kedvük szerint alakíthatnak, a szakmai tapasztalatok szerint

formálhatnak. A tartalom tekintetében nem elhanyagolható az érintett gyermek életkora, így különböző – 6 éven aluli, 6-10 éves, illetve 10-14 éves korú, valamint 14 éven felüli gyermek értesítésére szolgáló – minták állnak rendelkezésre. Nyelvezetük az életkor előrehaladtával komolyodik, ám a lényegi tartalmi elemek azonosak. A bíró általi bemutatkozást követően szó esik arról, hogy a családot érintő ügy miatt lett kézbesítve a levél a gyermek számára, arról, hogy ő is elmondhatja erre vonatkozóan az érzéseit, és hogy ő dönt arról, szeretne-e ezzel a lehetőséggel élni, vagy sem. A levélben le van szögezve, hogy arról, amit a gyermek megoszt a bíróval, tájékoztatni kell a szüleit is, valamint az is, hogy ha el szeretne menni kifejtani a véleményét, azt ő is megírhatja a bírónak, vagy szólhat róla a szüleinek is. A levél végén életkortól függően megjelenik, hogy ha ki szeretné fejteni véleményét, akkor a helyszínről a gyermek dönthet, de csak akkor jelenjen meg, ha azt ténylegesen ő szeretné. Az utolsó mondatban a bíró megígéri, hogy attól függetlenül, hogy a gyermek szeretné-e elmondani a meglátásait, vagy sem, olyan döntést fog hozni, hogy az a gyermeknek a lehető legideálisabb legyen. Fontos kiemelni, hogy ez is csak egy a sok minta közül, ám véleményem szerint tökéletesen szemlélteti, hogy hogyan is kell elképzelni egy ilyen értesítést.

Kutatásomból egyértelműen kiderült, hogy nem egységes a gyakorlat az értesítési kötelezettség tekintetében, ez pedig leginkább abban jelenik meg, hogy kiknek is küldjék ki az értesítést. A jogszabály az ítélőképessége birtokában lévő gyermek számára írja elő ezt a bírói kötelezettséget, ám ahogy arra már rámutattam, ennek meghatározása komoly kihívásokat jelent.

A Gyer. 2. §-a tartalmazza az ítélőképes gyermek fogalmát, amelyet nem lehet pusztán életkorhoz kötni. Ennek következménye, hogy országos szinten eltérő álláspontok alakultak ki annak tekintetében, hogy előzetes meghallgatás nélkül hány éves kortól kell kiküldeni az értesítést.

A Baranya vármegyében található vidéki bíróságoknál kialakult gyakorlat alapján az iskolás kor kezdetéhez, a gyermek olvasni tudásához kötik az értesítés kiküldését, míg budapesti, kizárólag családjoggal foglalkozó bírák már hároméves kortól alkalmazzák az értesítést. Ennek oka a Brüsszel IIb. rendeletben gyökerezik, amely kimondja, hogy a szülői felügyeletről rendelkező határozat későbbi elfogadását megtagadhatják – például, ha az egyik szülő külföldön kíván új életet kezdeni a gyermekkel és számára csecsemőként nem küldtek értesítést – arra hivatkozva, hogy a gyermeknek nem biztosítottak valódi lehetőséget a véleménynyilvánításra.

Bár a gyakorlat jól láthatóan nem egységes, a kifejezetten családjogi pereket tárgyaló bírák a családjogi perek aktuális eljárásjogi és anyagi jogi kérdéseiről rendszeresen egyeztetnek, és az eljárásjogi kérdések tekintetében igyekeznek egységes álláspontot kialakítani.

IV. Összegzés

Látható tehát, hogy egy új jogintézmény bevezetése számos kérdést felvethet, főként abban az esetben, amikor a jogszabály nem rögzíti a kereteket kimerítően. Az értesítési kötelezettség megjelenése ismételten rámutatott a jogalkalmazó szervek relevanciájára, és arra, hogy az ügyek ellátása mellett a bírák feladatai közé tartozik többek közt a hiányos jogszabályok tartalommal való megtöltése is.

Ahogy azt a tanulmány elején meghatároztam, a kutatás fő célja az értesítési kötelezettség gyakorlati aspektusainak feltárása volt. Úgy gondolom, sikerült rámutatnom arra, hogy annak ellenére, hogy néhány felmerült probléma tekintetében – mint például a levél kiküldésére alkalmas időpontnál – a jogalkalmazó szervek egységes gyakorlatot követnek, a kérdések túlnyomó részében országosan eltérő minták érvényesülnek.

A következetes és egységes gyakorlat jelentős könnyebbséget jelentene a jogalkalmazó szervek számára, ám meglátásom szerint ez nem tud megvalósulni a jogalkotó által megfogalmazott eljárási protokoll hiányában, amely megtölthetné tartalommal a jelenleg hiányos normaszöveget. Ennek ellenére az értesítési kötelezettség egy újabb lépést jelent a gyermek tényleges részvételének megvalósulásához a sorsát érintő eljárásban, és idővel ez a jogintézmény is a gyermek meghallgatásához hasonlóan kiforrott eljárási cselekménnyé válhat.